

prazna stavišča (za zidanja namenjeni prostori brez poslopij), naj se vcenjajo po tistih zemljiščih, ki so zraven ali okoli.

§. 30. Vrstilna tarifa se pošlje deželni komisiji in ta jo pregleda.

Ustanovljena tarifa naj se z vsemi za nje presojo potrebnimi podlagami predloži deželni komisiji, ktera jo z ozirom na to, kako je okraj nosen, — kar je morala med tem pozvedeti, — na tanko pregleda, in kar bi bilo napačno ali pomanjkljivo, popravi.

Pri tem naj posebno na to pazi, da bodo cene ob deželni meji ležečih okrajev v pravi primeri, ter ako bi mislila, da dotične cene sosednjih dežel niso, kakor bi imele biti, naj se z dotično deželno komisijo pomeni.

§. 31. Razglas vrstilnih tarif.

Vrstilnih tarif cene, ko jih je deželna komisija potrdila ali popravila, naj se po deželnem uradnem časniku razglase in okrajnim komisijam nazaj pošljejo.

Te naj tarife po primerni poti po okraju razglase, da bode tako tistim posestnikom, ki niso v občinski zvezi, po tem tistim, ki vsaj šestino vsega zemljiškega davka v občini plačujejo, in pa občinam dana priložnost, tudi od svoje strani povedati, ali so postavljene tarife primerne, in oziroma svoje vgovore proti njim podati.

Ob enem je skrbeti, da se obmejnim okrajnim komisijam sosedne dežele vrstilna tarifa mejnih krajev svoje dežele s potrebnimi podlagami vred naznani, in da se le-tem dotičnikom odpre, da jo lahko pregledajo in se pritožijo.

§. 32. Kako se podajajo pritožbe ali vgovori zoper vrstilno tarifo.

Deželna komisija, kolikor spozná, da so pritožbe pravične, poskrbi, da se poravnajo, naredi pregledno sestavo tarif vseh okrajev cele dežele, in pošlje eno sestavo finančnemu ministru, drugo tako sestavo in potrjeno tarifo dotičnega okraja ali vrstilnega odseka pa okrajnim komisijam z opominom, naj se po nji precej začne vcenjevanje. (§. 34.) (Dal. prih.)

O kmetijski obrtniji.

Spisal Rihard Dolenc.

(Dalje.)

B. Izdelovanje prediva.

4. pismo.

Kakor smo si prizadevali, kmetovalcem z dobrim svetom kolikor mogoče do pridelovanja odličnega lanú pripomoči, ravno tako nam mora biti skrb, naznaniti najkoristnejšo pot, kako se pridelani lan izdela v izvrstno predivo.

Da se izvrši žlahno predivo, treba je še več posameznih, večih ali manjših del. Ta dela pa rokam kmetovalca prepuščena, nikakor ne zadostujejo dandanašnjim zahtevam. Prvič kmet nikakor ni v stanu zadosti tanjke robe izdelovati; drugič je tudi izdelati ne more.

To pa ste dve reči, ktere se, kakor smo že v drugem spisu rekli, najprej morajo odstraniti, ako hočemo predivstvo naših dežel na pomenljivo, to je, orotno stopinjo, povzdigniti.

To doseči nam pa ni treba posebnega preišljevanja, ampak samo druge dežele posnemati, to je, tiste, ktere godenje, trenje in mikanje že doslej posebnim izdelalnicam izročujejo ali pa si še vedno zeló prizadevajo za to. Na spodnjem Avstrijskem, na primer, se že več let kmetijska družba s po-

vzdigo predivstva trudi, pa vendar je dosedaj le malo dosegla. Temu je pa vzrok to, da družba ni že koj v začetku mislila na to, da bi bila pridelani lan iz rok vzela kmetijstvu in ustanovila predivno obrtnijo; ona je le kmetovalcem z dobrim svetom in ukom k boljšemu pridelku pripomoči skušala. To nam spričuje sporočilo gospoda J. Petra, predloženo dne 16. marca letošnjega leta mesečni skupščini doljno-avstrijske kmetijske družbe. Med družim pravi: „Ker godenje veliko znanost in pazljivost zahteva, in sledeče izdelovanje kmetovalcu le škodo donaša, zato je neobhodno potreba, da se po pravilu: „razdelite delo med več delalcev“ pridelovanje lanú od izdelovanja prediva loči. Da se toraj v mali meri posebni godilni in izdelalni zavodi ustanove, kakoršni se v izgledni deželi Belgiji kaj dobro ponašajo“.

Kar veljá za ravno omenjeno deželo, veljá gotovo tudi za našo, in kmetijska družba kranjska, ktero bo, kakor se je nadjati, v kratkem povzdigo domačega predivstva v resen pretres vzela, tega gotovo prezirala ne bode in to tem manj, ker sporočilo ravnokar omenjeno malo niže pravi: „da se je denar za nakupljena in brezplačno med kmetovalce izposojena vestfalska in hohenhajmska orodja, zastonj potrošil“.

Akoravno omenjenim zavodom, kteri bolj na drobno lan godijo in predivo izdelujejo, vso čast dajem; vendar ne morem si kaj, da ne bi dvomil nad dobrim izidom tudi tega početja. Kajti pomisliti je, da v Belgiji so vse drugačne okoliščine kakor pri nas, da se namreč taki zavodi bolj na drobno le zavoljo tega splečujejo, ker je predivstvo že tako visokost doseglo, da lahko skor vsak, le malo izobražen kmetovalec vodstvo enega ali še več zavodov prevzame, in sicer brezplačno ali pa za male denarje, kar pa pri nas v začetku gotovo ne bo mogoče. Sicer pa so v Belgiji taki zavodi v najbližnji dotiki sè predilnicami in tkalnicami, in zato se razcepljivost dela ne more v račun staviti. Pri nas to nikakor ne veljá, kajti čem več zavodov bi se ustanovilo, tem več razcepljenje bi se nam razodevalo v kupčiji, to je, v izvažvanji prediva. To pa je vedno z večimi stroški zvezano.

V najlepši dokaz nam služi taka razcepljenost na Českem in Šlezkem. Tam se je, posebno okoli mest, več manjših zavodov naselilo; počasi so šli pa vsi pod zlo. Da je bila v resnici le razcepljivost pogina kriva, ktera več uradniških in družih stroškov tirja, to je gotovo, kajti kar je leta 1859. vojvoda Albreht več že obstoječih in stoječih malih zavodov kupil, in jih v enega združil, gré vse prav dobro.

Svetovati bi toraj bilo, da bi se pri nas že v začetku saj ena večja izdelalnica ustanovila, in sicer na takem mestu, kjer bi se dala voda za gonilno moč porabiti, kajti tako bi se dragim mašinam, ktere ogenj goni, kar le mogoče, ognilo.

Razun tega je treba pa še za to skrbeti, da pride izdelalnica kar mogoče v središče dežele, tako da imajo vsi kraji, ki lan pridelujejo, precej enako daljo. (Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

* Kmetijska srednja šola se bode na novo odprla 15. dne oktobra l. l. v Mödlingu poleg Dunaja, ki bode obstajala iz enega pripravljajočega leta in dveh let, kjer se bodo kmetijska znanstva učila. Kdor želi v to učilnico priti, mora s spričali skazati, da je dovršil saj niže razrede srednjih šol (gimnazije ali realke), da je najmanj 16 let star, in da oče ali varh njegov mu dovolita vstop v to šolo. 9. dan oktobra se bojo učenci v Mödlingu jemali v to šolo, in

sicer s preskušnjo v ta namen, da učenec pokaže, ali je pripraven brž vzeti v pravo kmetijsko šolo ali le v pripravljajočo; učnina z 25 gold. za vsacega pol leta se naprej odrajuje, in le posebno siromaški in pa marljivi učenci se osvobodé tega plačila. Razpisane so pa tudi štipendije po 250 gold. na leto, ki jih pred vsem dobó sinovi kmetiških starišev, ki so v doljni Avstriji domá, še le za temi tudi drugi; prošnje za štipendije se imajo do konca avgusta t. l. poslati na kuratorij te učilnice v Mödling.

Národne stvari.

Glasi iz naroda.

Kakor vsiplje hudourni oblak rogljato točo na cve-toče livade, tako vsipljejo naši nasprotniki — nemškutarji — točo laží, obrekovanja in sčuvanja na narod slovenski. Zares! ledeno kri bi moral imeti Slovenec, da mu ne vskipí, ko bere nesramne psovke v ljubljanskem „Tagblat.“ in njegovih pajdaših vzlasti dunajskih listih. Pa ne samo po časnikih obrekujejo in grdé naši nasprotniki narod in narodne možé, posebno si tudi z besedo prizadevajo, spačiti in na svojo stran dobiti jedro našega naroda — slovenskega kmeta.

Zato, dragi slovenski kmetje, ne poslušajte zgrabljivih volkov v ovčjej obleki, ki lažejo in grdé vse, kar je k našemu pridu! Glejte! to so lažnjivi preroki, ki želé vas zapeljati v vašo lastno propast; — po njihovih delih se dajo spoznati.

S tem pa ne rečem, da bi jim silo delali ter jih zavračevali, kakor se je to godilo na Jančjem, kajti to je zoperpostavno in nič ne pomaga, temveč škodi dobremu imenu narodovemu; moja beseda je le-ta: ne poslušajte jih, in ne dajte se jim premotiti in zapeljati; ne udajmo se jim, marveč stojmo možato na postavnih poti naših zahtev, in razbili se bodo ob nas vsi napadi naših nasprotnikov.

Naši nasprotniki pravijo, kako malo nam bo pomagano, če bi vpeljali slovenski jezik v šole in uradnije; kakošne neki bodo slovenske šole? Dalje pa tudi še to pravijo, da zdaj se še dobí tu ali tam kdo, da razume nemški, slovenski jezik pa je tako okoren in neolikan, da ga nihče ne razume, kdor se ga nalašč ne učí. — Mi pa rečemo, da je laž, da ga nihče ne razume, kakor, kdor se ga nalašč učí; resnica pa je, da ga vsak razume, kdor se ga je od matere svoje učil. Ali ne razume vsak otrok besede Božje, ki se mu v cerkvi razlaga v slovenskem jeziku? Ali ne razume naš narod govornikov na taborih, ki mu dopovedujejo v slovenskem jeziku potrebe njegove? Slišal sem na nekem taboru prostega kmeta reči: „Zdaj bojo menda vendar boljši časi prišli, ker so začeli veliki gospodje z nami po domače govoriti“. Kdo drugi kot narod slovenski bere knjige, ki jih izdajate družbi sv. Mohora in slov. Matice blizo sto tisoč iztisov na leto? In slovensko ljudstvo bere slovenske časnike, in jih dobro razume.

Da pa je res, da prosti Slovenec tudi ne razume vsega, čeravno je v slovenskem jeziku pisano, to tudi mi potrdimo, kajti to je povsod na svetu, na Nemškem in Francoskem, na Laškem in Angleškem, da prosti človek ne razume vseh izrazov in besedi, ki jih mnoga znanstva imajo, marveč se mora učiti, da zapopade stvar in potem razume tudi besedo za njo. In prav taka je pri uradnijah. Prosti Nемец tudi ne razume kancelijskega jezika, temuč mora sčasoma se njegovih besed navaditi. Ali pa mar hočejo Nemci zato v svoje uradnije vpeljati latinski ali francoski jezik? Naš slovenski jezik ima v tem oziru še prednost pred nem-

škem, da nam ni potreba ga s toliko tujimi besedami pačiti, ker imamo, če le hočemo, za vsak predmet dosti domačih ali vsaj bratinskih besedi in izrazov, česar Nemci v svojem jeziku pogrešajo. Naj Vam le eno besedo povem namesti sto in sto družih. Pri volitvah se štejejo glasovi; da volitev veljá, mora izvoljenec imeti čezpolovičnico glasov. To razume vsak naših ljudi. Zdaj vprašamo tisoč in tisoč prostih Nemcev, kaj je „absolute Stimmenmehrheit“ — zijali bodo, pa razumeli ne besede.

Slovinci smemo reči, da naš jezik se ne vstraši nobenega današnjega evropskega jezika v jezikoslovnem oziru. Da pa praktično še ni dosegel z drugimi enake izobraženosti in veljave, kaj je tega krivo? Nič drugzega kot to, da ni bil vpeljan v šole in v djansko rabo. Mi se dobro spominjamo, kaj so si prizadevali nasprotniki toliko stoletij, da bi nas bili pomenčili; vrinili so nam nemščino v uradnije, srednje in celó najnižje šole, — od visokih šol še ne govorim ne, ker nam jih še danes ne privoščijo, in z nevoljo se spominjamo žalivnih besedi, ki so se slišale z visokega mesta, češ, da Slovencem njihove národne zahteve dovoliti, bilo bi toliko, kot poslopje pri strehi začeti zidati. Nemški jezik je vladal v začetnih šolah in slovenska mladina, kolikor je šole obiskovala, namesti da bi se bila po domače učila tega, kar je namen šol, se je nasprotno morala najprvo učiti abecedo in jezik nemški! Znano je, kakov sad so rodile take šole. Mladina, mesto se naučiti najpotrebnejšega za življenje, ni se mogla ničesa naučiti, k večjemu nekatere nemške besede na pamet povedati kakor tič papiga. Tako je bil za Slovenca, in to najdraži čas prvega poduka zgubljen.

In zato nasprotniki naš narod obrekujejo, da je zabit, neotesan in Bog vé kaj še. Saj ste tacega hoteli imeti, ker ste mu vzeli njegov jezik v šoli in v kanceliji; le, kader so davek od njega tirjali in ga za soldata „rihtali“, bila je domača beseda dobra. Če pa pogledamo v naš narod in vidimo velik napredek v vsem, bodi si v gospodarstvu kakor v družih zadevah, kar so začele pred 26 leti izhajati „Novice“, vidimo pri tolikih ovirah in napotih tako velikansk napredek, da se nam še le zdaj prav milo stori za sto in sto zgubljenih let. Kje bi bil že zdaj naš narod, o katerem je Vodnik po pravici pel, česar mu tudi nasprotniki odrekli ne bodo:

„za uk si prebrisane glave“

ako ne bi bil tudi z duhom svojim moral tlako delati nemščini!

Naj pristavim še naslednja vprašanja: Kakošen je bil nemški jezik tedaj, ko se je namesti latinskega vpeljal v šole in uradnije? Kdor hoče, naj se prepriča sam že s tem, da v roke vzame pisma 100 — 200 let stara, in prepričal se bode, da je sedanji slovenski jezik klasičen proti njemu. Na kateri stopinji omike bi danes stal nemški narod, ako ne bi bil njegov jezik vpeljan v šole in uradnije? Gotovo na nižji, nego slovenski. Kako so prišli na pr. Nemci na stopinjo omike, na kateri so dan danes? Gotovo ne z italijanskim ali španjskim jezikom. — Zato nemškutarji pustite pri miru naš narod; ne vsilujte mu svojega jezika v šole in svoje kulture v javno življenje, in videli boste, kako hitro bo napredoval po naravni poti svojega jezika v vseh vedah in umetnijah. Mi smo hvaležni poštemu narodu nemškemu za omiko, vede in umetnije, ki smo jih zajemali in jih še zajemamo iz njegovega vira in jezika; al to se razteza samo na viša znanstva in vednosti; narodov jezik je občni in prvi.

(Konec prihodnjič.)